

Barn och unga i samhällsvård (SOU 2023:66)

Statskontoret har fokuserat på de delar av utredningens resonemang och förslag som anknyter till vår rapport *SiS vård av barn och unga enligt LVU – förutsättningar för en trygg och ändamålsenlig vård (2022:4)*. Statskontoret delar i huvudsak utredningens problembeskrivning i dessa delar och i många fall även utredningens bedömningar och förslag. Statskontoret avstår från att ta ställning till de förslag som rör kommunernas arbete, familjehem eller övriga HVB-hem, med undantag av ett förslag som vi ställer oss positiva till.

Statskontoret tillstyrker att Socialstyrelsen ska stödja samhällsvården

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen ska få i uppgift att stödja samhällsvården för barn och unga samt samordna statens stöd inom området till kommuner, regioner och verksamheter, avsnitt 4.4.3 och 4.4.4.

Statskontoret har i analysen av SiS vård av barn och unga enligt LVU sett brister som åtminstone delvis skulle kunna avhjälpas om förslaget förverkligades. Det handlar om kompetensbrister bland SiS personal och att SiS uppföljningssystem inte tillgodoser behov av kunskap om vilka effekter olika åtgärder har. Vi bedömde att SiS behöver kunskapsstöd inriktat på tvångsvård av unga samt att SiS behöver stärka sitt arbetssätt så att det i högre grad baseras på kunskap och beprövad erfarenhet. Det framkom även i intervjuer med kommuner, att för små kommuner är placering på SiS en typ av ”sällanärende” som det är svårt att upprätthålla kompetens kring.

Ett medskick är att det under vår utredning tydligt kom fram att SiS hade stora problem med att attrahera lämplig personal till de särskilda ungdomshemmen. Statskontoret ser därför en risk att ett stöd för aktiviteter som gäller rekrytering och kompetensförsörjning inte får de positiva effekter man önskar, om SiS inte blir mer attraktiv som arbetsgivare.

Statskontoret är positiva till en återkommande brukarundersökning

Statskontoret tar inte ställning till förslaget att Socialstyrelsen ska ansvara för att samordna, utveckla och förvalta en nationell uppföljningsstruktur, avsnitt 4.4.5. Statskontoret konstaterar att det finns ett sådant behov men att den föreslagna modellen innebär relativt omfattande samkörningar av register över individdata. Modellen förefaller inte vara utredd vad gäller eventuella risker med samkörningarna.

Men Statskontoret ställer sig positiva till den föreslagna brukarundersökningen som ska genomföras vart fjärde år. Vi menar att en sådan undersökning kan förse aktörerna med värdefull information om hur de berörda barnen och ungdomarna upplever sin situation. Om de data som tas fram används för att utveckla verksamheterna, så menar vi att det finns goda förutsättningar för att det kan leda till förbättringar av kvaliteten i vården.

Statskontoret är positiva till att utreda befogenheter vid HVB och SiS

Utredningen föreslår att regeringen skyndsamt bör låta utreda behov av och förutsättningar för befogenheter i HVB för att genomföra vård av barn och unga på ett tryggt och säkert sätt. En sådan utredning bör också omfatta SiS särskilda befogenheter, avsnitt 8.8.3.

Statskontoret ser att det kan finnas ett behov av att HVB-hem, som inte är särskilda ungdomshem under SiS ansvar, får sådana befogenheter för placerade barn och unga med självskadebeteende. Det kan vara en form av placering som passar vissa av barnen och ungdomarna bättre än en placering på ett särskilt ungdomshem. Vi ställer oss därför positiva till förslaget att detta ska utredas.

Statskontoret tillstyrker flera förslag som rör SiS verksamhet

Statskontoret konstaterar att utredningen i de delar som utmynnar i förslag som rör SiS ansluter till eller ligger mycket nära de resonemang och iakttagelser som Statskontoret gjorde i analysen av SiS verksamhet enligt LVU. Statskontoret tillstyrker följande förslag:

- SiS ska ha en central funktion dit barn och unga kan vända sig för att lämna klagomål på vistelsen vid särskilda ungdomshem, avsnitt 8.9.3.
- Kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning ska endast få utföras eller bevitnas av någon av samma kön om inte den unge har andra önskemål, avsnitt 8.9.3.

- Regeringen bör ge SiS i uppdrag att ta fram riktlinjer för att förebygga och motverka sexuella övergrepp och att rapportera hur riktlinjerna implementeras och följs upp, avsnitt 8.9.3.
- Regeringen bör ge SiS i uppdrag att stödja barn och unga som blir brottsoffer i särskilda ungdomshem, avsnitt 8.9.3.

Förslagen ligger i linje med Statskontorets egna iakttagelser och bedömningar samt de förslag som vi har lämnat.

Statskontoret ser behov av åtgärder för att underlätta vårdprocessen

Statskontoret tar inte ställning till utredningens förslag att socialnämnden ska ha samma ansvar som vårdnadshavare, avsnitt 5.5.11. Vi har inte kompetens att bedöma eventuella negativa konsekvenser av förslaget.

Men Statskontoret delar utredningens problembeskrivning att sekretess och samtyckesfrågor kan utgöra hinder för att barn och unga ska få hälso- och sjukvård. Vi konstaterade i analysen av SiS att de unga ofta behöver insatser från flera aktörer, bland annat psykiatrin. Men inhämtandet av uppgifter mellan olika aktörer kräver samtycke och kan utgöra en process som är avskräckande för både den unge och för vårdnadshavaren. Det finns således ett behov av åtgärder som kan underlätta processen, men Statskontoret kan inte bedöma om den föreslagna åtgärden är den rätta.

Statskontoret delar bedömningen att SiS behöver goda förutsättningar att ge vård av god kvalitet

Statskontoret delar utredningens bedömning att det krävs betydande insatser för att SiS ska vara en myndighet med hög tillgänglighet, spetskompetens och en central roll för kvalitets- och kunskapsutveckling. Statskontoret delar också bedömningen att det är angeläget att myndigheten får de förutsättningar som behövs för att fortsätta arbetet med att differentiera vården i särskilda ungdomshem, med i vissa fall mindre avdelningar och högre personaltäthet, avsnitt 8.9.1.

Statskontoret menar att dessa aspekter är väsentliga för att SiS ska kunna ge en vård av god kvalitet till barn och unga med sammansatta behov, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och psykiatriska diagnoser. Vi menar vidare att man bör ta i beaktande att utsatta barn och unga i dag är tvingade av samhället att vistas i miljöer som inte alltid är tillräckligt anpassade för deras behov.

Statskontoret tillstyrker förslag som ger förutsättningar att ge god vård

Statskontoret tillstyrker följande förslag:

- Regeringen bör ta initiativ till att analysera de särskilda förutsättningarna för en god och nära vård för placerade barn och unga genom ett uppdrag till lämplig myndighet eller inom ramen för de överenskommelser som regeringen ingår med SKR om omställningen till en god och nära vård, avsnitt 9.4.
- Ansvaret för barns och ungas hälso- och sjukvård, då de är placerade utanför sin hemregion, ska regleras i lag och inte i en överenskommelse mellan SKR och regionerna, avsnitt 9.5.
- Placerade barns och ungas rätt till tandvård ska regleras, avsnitt 9.5.
- SiS ska kunna initiera SIP (samordnad individuell plan) på samma sätt som kommuner och regioner, avsnitt 9.7.7.

Bedömningarna och förslagen ligger i linje med förslag som Statskontoret lämnade i analysen av SiS.

Konsekvensanalysen

Utredningen bedömer att det behövs ambitionshöjningar på alla samhällsnivåer och det innebär ökade kostnader, avsnitt 12.2.1. Det gäller särskilt kommunerna, för vilka kostnadsökningen beräknas till 506 miljoner kronor per år. Men utredningen menar att tagna tillsammans innebär förslagen att kommunerna sannolikt kan använda sina resurser på ett mer kostnadseffektivt sätt. Utredningen påpekar att det är svårt att bedöma den exakta omfattningen av effektiviseringen och när den infinner sig. Utredningen har genom en rad exempel på vårdinsatser för barn och unga räknat på potentiella besparingar av förslagen för kommunerna. Beräkningarna bygger delvis på data man har samlat in, men också på antaganden om effekterna av de förslag man lämnar. Även staten och regionerna beräknas få ökade kostnader, men i mindre omfattning.

Eftersom effekterna av förslagen är okända bedömer Statskontoret att det är osäkert om förslagen kommer att medföra några besparingar i kommunernas utgifter för vårdinsatser och hur stora de i så fall blir. Statskontoret noterar att utredningen inte lämnar något förslag till finansiering.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende. Utredningschef Jessica Bylund och utredare Charlotte Andersson, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Charlotte Andersson